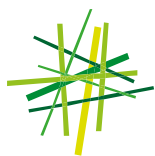

Indhold

1. Anbefalinger fra FN's handicapkomité og status på dansk handicappolitik.....	2
2. Dialog og tillidskløft – kontakten mellem borger og kommune	4
3. Mobilitet – den sammenhængende rejse.....	8
4. Inklusion i folkeskolen - målrettet opfølgning på problemer	11
5. Adgang til beskæftigelse	14
6. Ferie og hjælpebehov.....	17
7. Demokratisk deltagelse.....	19
8. Adgang til sundhed	21
9. Holdningsstrategi	24
10. Årsmøde 2015	27
11. Hvem er Det Centrale Handicapråd?	29
12. Hvordan arbejder vi?	30
13. Presse	31

Årsberetning 2014-2015

1. anbefalinger fra FN's handicapkomité og status på dansk handicappolitik

"Jeg er impulsstyret, har hukommelsesproblemer, koncentrationsbesvær, men ikke fysiske handicap. Jeg fik min far som værge. Men at jeg ikke er i stand til at styre de økonomiske forhold, gør mig jo ikke ude af stand til at have en politisk holdning".

24-årige Jacob Vinter Bisgaard i Århus Stiftstidende 8. juni 2015

<http://stiften.dk/odder/det-er-ikke-alle-der-har-ret-til-at-stemme>

Danmark har tilsluttet sig FN's handicapkonvention. Det indebærer en afrapportering til FN-systemet hver fjerde år om status for udviklingen og en eksaminering af komiteen om, hvor langt Danmark er kommet med at implementere handicapkonventionen.

På det første møde med FN-komiteen i september 2014 fik Danmark både ris og ros. Komiteen kommer med en række anbefalinger til, hvordan der kommer bedre forhold for mennesker med handicap i Danmark.

Vi foreslår, at regeringen følger op på anbefalingerne og desuden laver statusrapporter for, hvordan det går på handicapområdet.

Da Danmark ratificerede FN's handicapkonvention i 2009, forpligtede vi os samtidig til at udarbejde en rapport til handicapkomiteen hver fjerde år om de tiltag, der er sat i gang for at få gennemført konventionen. Danmark sendte sin første rapport til FN i 2011 og sidste år skulle vi så eksamineres af komiteen.

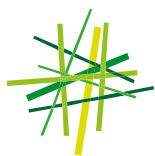
Danmark var til første dialogmøde med FN's handicapkomite i september 2014. Mødet handlede om, hvor langt Danmark er kommet i arbejdet med at implementere handicapkonventionen.

Der var ros til Danmark på flere områder. Blandt andet for at have ændret i gymnasieloven, så det bliver lettere for mennesker med autisme at gennemføre en gymnasieuddannelse. Danmark fik også ros for at have igangsat en række programmer om rettigheder for personer med handicap, blandt andet handlingsplanen for mennesker med psykiske handicap og for at have anerkendt dansk tegnsprog som officielt sprog.

Der er dog også rum for forbedring, mente FN's handicapkomité:

Det kniber for eksempel med implementeringen af reglerne på en række punkter. Der mangler blandt andet systematisk overholdelse af tilgængelighedskravene til nybyggeri og der mangler respekt for personer med handicaps rettigheder som stemmeret og adgang til retssystemet, mener komiteen. Den noterer sig, at mennesker med handicap, som kommer under den hårdeste

---

værgemålbestemmelse, blandt andet ikke kan stemme. Komiteen anbefaler derfor, at Danmark indarbejder støttet beslutningstagning i værgemålsloven.

Komiteén er også betænkelig ved, at den handicappolitiske handlingsplan ikke dækker alle områder. Den foreslår derfor, at Danmark sætter konkrete mål, så man kan følge handicappolitikens fremskridt.

Komiteén kommenterer ligeledes beretningerne om udbredte fordomme i den almindelige befolkning og anbefaler, at Danmark vedtager en strategi for, hvordan man fremmer et positivt billede af mennesker med handicap.

Læs alle komitéens udtalelser og forslag:

http://sim.dk/media/946342/5_ministeriet_for_b_rn_ligestilling_integration_og_sociale_forhold_concluding_observations_2014_dansk_version.pdf

Regeringen skal aflevere en ny status til komiteen i august 2019.

Nødvendigt med overblik

FN-komiteén har altså givet os sin opskrift på, hvordan der kommer bedre forhold for mennesker med handicap i Danmark. Men hvordan følger Danmark op?

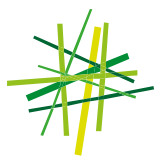
Vi har foreslået den tidligere regering at følge udviklingen og jævnligt fremlægge statusrapporter på handicapområdet. Vi ved, at Ministeriernes Handicapudvalg arbejder på sagen og at for eksempel Sundheds- og Ældreministeriet har afrapporteret i forhold til anbefalingen om at afskaffe tvangsindlæggelser i 2015. Men en løbende redegørelse kan skabe overblik og vise, hvordan der bliver arbejdet med udfordringerne. Så kan de mange aktører på handicapområdet bedre følge udviklingen og diskutere prioriteringerne. Behovet for en redegørelse falder sammen med, at Folketingets Ombudsmand ikke længere udgiver en årlig status for ligebehandling, som han ellers har lavet siden 2007, da opgaven ikke ligger naturligt hos Ombudsmanden.

Den tidligere regering udgav en status på området med opfølgningen på sin handicappolitiske handlingsplan i september 2014. Vi påskønner, at man fulgte op på planen og viste ambitioner på området. Derfor håber vi, at arbejdet med at skabe overblik og gøre status fortsætter. Vi har sendt vores ideer om en årlig redegørelse til ministeriernes handicapudvalg.

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Regeringen følger op på de enkelte punkter i komiteens bemærkninger og redegør for, hvordan man arbejder med dem, og begrunder, hvis der er anbefalinger, man ikke vil følge.
  - Regeringen sætter særligt fokus på personer med handicaps ret til og mulighed for at bestemme over sig selv inden for områder som værgemål, psykiatri, demokrati og boliger.
  - Regeringen følger FN-komiteens anbefalinger om klare mål for forbedringer, og sætter særligt fokus på, om de forskellige ordninger bliver gennemført og virker i praksis
-

2. Dialog og tillidskløft – kontakten mellem borger og kommune

”Det er erfaringen, at åbne dialoger og oprigtig inddragelse af brugerne skaber større tillid. Der er brug for, at vi alle bliver bedre til at skabe den gode dialog mellem kommune, handicaporganisationer og den enkelte borger frem for, at vi bekriger hinanden”.

Kirsten Terkildsen borgmester i Hedensted kommune (V), medlem af KL’s Social- og Sundhedsudvalg og medlem af Det Centrale Handicapråd, i Danske Kommuner, 28. maj 2015

I Det Centrale Handicapråd har vi lavet en undersøgelse af, hvordan borgere med handicap og sagsbehandlerne oplever kommunernes sagsbehandling. Undersøgelsen viser, at mange mennesker med handicap har et negativt billede af sagsbehandlingen, synes sagsbehandlerne mangler viden om handicap og ikke føler sig hørt i mødet med kommunen. Sagsbehandlerne og deres ledere synes det går bedre end borgerne, men der er stadig rum for forbedring.

Konsekvenserne er dårlige løsninger, spildte ressourcer, borgere som står tilbage med en dårlig oplevelse samt ledere og et politisk lag i kommunerne, som risikerer at træffe afgørelser på forkert grundlag, fordi de mangler indsigt i borgernes perspektiv. Borgerne og sagsbehandlerne er dog ret enige om, hvad der skal til for, at det kan blive bedre.

Vi opfordrer kommunerne til at invitere borgerne til at fortælle om deres oplevelser og styrke sagsbehandlernes viden i mødet med borgerne.

Der har været mange sager om nedskæringer og dårlig sagsbehandling på handicapområdet i pressen. Handicaporganisationerne oplever, at de får flere henvendelser om rådgivning end tidligere og flere undersøgelser viser, at mange borgere med handicap oplever problemer og tillidsbrud i mødet med kommunen. Vi stod selv bag en undersøgelse i 2013, som viste en tillidskløft mellem borgere med handicap og det offentlige.

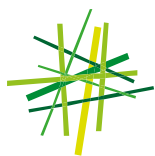
Advokatsamfundet offentliggjorde også en meget kritisk rapport i foråret, som blandt andet anbefaler, at kommunerne ikke længere skal have en økonomisk gevinst ved at have sager, som bliver underkendt af Ankestyrelsen. Læs rapporten fra Advokatsamfundet:

<http://www.advokatsamfundet.dk/Service/Nyheder/2015/Rettsikkerhed%20i%20forvaltningen.aspx>

Til sammen giver det et indtryk af et område med store udfordringer, hvor mange med handicap lægger deres liv i hænderne på myndigheder som de ikke føler, at de kan stole på.

Forskellige syn på sagerne

I Det Centrale Handicapråd har vi den grundlæggende forventning, at både kommunerne og borgerne søger det gode samarbejde og en retfærdig behandling. Vi har forsøgt at forstå, hvor det går galt, ved at grave et spadestik dybere og undersøge oplevelsen af samarbejdet mellem borgere med handicap og kommunale medarbejdere.

I samarbejde med kommunikationsbureauet Advice har vi designet en såkaldt gap-analyse, der stiller to parter de samme spørgsmål og viser, hvor stor forskellen (gabet) er mellem svarene.

Undersøgelsen viser, at alle er enige om, at det er vigtigt med gensidig tillid, god forberedelse og kendskab til lovgivningen, hvis man skal have god kontakt i sagsbehandlingen. Men så hører enigheden op.

Borgerne vurderer sagsbehandlingen lavt på alle målepunkter og at der er stor forskel mellem borgernes og sagsbehandlerne og deres ledere vurderinger.

Borgerne er særligt kritiske over for sagsbehandlerne viden, deres manglende kendskab til tilbud, der er relevante for borgeren samt deres evne til at give borgerne indflydelse på sagsbehandlingen. Borgerne oplever ikke, at de har indflydelse på deres situation og føler sig ikke hørt i kontakten med kommunen.

Et af de steder, hvor borgere og professionelle oplever de største forskelle er den "konkrete og individuelle vurdering", som er en af hjørnestenene i Serviceloven. Borgerne oplever ikke, at sagsbehandlerne forstår deres situation. Til gengæld er der en afsmittende effekt, hvis borgerne oplever, at der er fokus på deres individuelle situation. Så vurderer de også de andre aspekter i sagsbehandlingen mere positivt.

For borgerne er det vigtigt, at sagsbehandleren har viden om deres handicap. Det er samtidig det spørgsmål, som borgerne giver den allerlaveste bedømmelse og her er et af de største gab mellem grupperne.

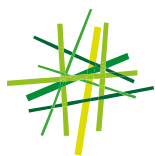
Det er et problem, når borgeren oplever, at sagsbehandleren, som skal træffe en meget vigtig afgørelse, slet ikke forstår, hvad det konkrete handicap indebærer. Det oplever borgerne som respektløst og utrygt. Og så reagerer de, som vi blandt andet har set i medierne.

Konsekvensen af samarbejdskløften kan være dårlige løsninger og spildte ressourcer. Borgerne står tilbage med en dårlig oplevelse, og det fylder meget for dem, når de ikke føler sig hørt. Lederne og politikerne i kommunerne risikerer at træffe dårlige beslutninger på området, fordi medarbejderne savner indblik i borgernes oplevelser.

I faktaboks:

Hovedkonklusioner fra rapporten

1. Borgerne vurderer sagsbehandlingen lavt på alle parametre, og der er store gaps mellem borgere og sagsbehandlerne og ledernes vurderinger
  2. Borgerne og de professionelle er enige om, at gensidig tillid, god forberedelse og solidt kendskab til lovgivningen er de vigtigste parametre for en god kontakt i sagsbehandlingen
  3. Borgerne oplever ikke, at de har indflydelse på deres situation, og føler ikke, at de bliver hørt i kontakten med kommunen
-

4. Borgere, som oplever, at sagsbehandlingen er fokuseret på deres individuelle situation, har generelt et mere positivt syn på sagsbehandlingen
5. Der er store forskelle mellem borgernes og de professionelles oplevelse af stemningen i mødet mellem borger og sagsbehandler – her er der både en stor andel med meget positive og negative oplevelser
6. Borgerne oplever, at sagsbehandlere har en meget lav grad af viden om deres specifikke handicap
7. Borgere, som møder sagsbehandlere med en højere grad af viden om tilbud og deres specifikke handicap oplever også at de får en mere skræddersyet rådgivning
8. Lederne vurderer generelt sagsbehandlingen mere positivt end sagsbehandlerne

Dialog er vigtig

Vi har dokumenteret, at der er en tillidskløft i forholdet mellem borgere og professionelle. Spørgsmålet er, hvad vi kan gøre?

I Det Centrale Handicapråd tror vi på resultater gennem dialog – ikke bare kritik. Derfor præsenterede vi for første gang resultaterne fra analysen på KL's Social- og Sundhedspolitiske Forum i maj. Her roste vores formand, Tue Byskov Bøtkjær, KL for at have taget emnet op. Samme dag bragte Altinget et debatindlæg med løsningsforslag underskrevet af vores formand og formændene for HK Kommunal, Socialrådgiverforeningen, Ergoterapeutforeningen, Socialchefforeningen og Danske Handicaporganisationer: Læs debatindlægget her: <http://www.altinget.dk/artikel/handicapomraadet-har-brug-for-mere-inddragelse>

På rådsmødet i juni fik vi besøg af to kommunalchefer fra Aarhus og København. Socialchef i Aarhus Kommune, Lotte Henriksen, og Myndighedschef for Borgercenter Handicap, Københavns Kommune, Vibeke Ries, fortalte os om deres refleksioner og erfaringer med, at borgere med handicap oplever dårlig sagsbehandling og lav tillid til kommunen. De fortalte også, hvordan de arbejder med at genetablere tilliden og få god dialog med borgerne igen.

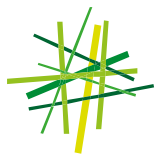
I den kommende tid vil vi formidle resultaterne af analysen til en række interessenter, som kan arbejde på at ændre på forholdene. Det vil tage tid at genoprette tilliden mellem borgere og kommuner, men vi tror på dialogen og vil forsøge at påvirke en lang række aktører fra socialministeren over kommunalpolitikere og handicapråd over medierne til forskere og fonde for at skabe reel forandring.

På vores årsmøde næste år vil vi også facilitere dialog mellem organisationerne om udfordringerne.

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

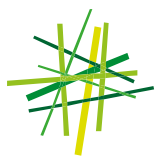
- Kommunerne tager initiativer til at forbedre borgernes oplevelser ved at styrke de professionelles indsigt i borgernes virkelighed. Konkret foreslår vi, at:

- Kommunerne inviterer borgere til at fortælle om deres oplevelser ud fra deres eget perspektiv.
- Kommunerne bruger de kommunale handicapråd til at styrke den gensidige forståelse og finde forbedringsmuligheder.
- Man i forvaltningerne vurderer, hvordan man sikrer, at den enkelte medarbejder har den fornødne viden i dialogen med borgerne.

Derudover opfordrer vi til at:

- Regeringen sætter borgernes retssikkerhed og samarbejdet med kommunerne på dagsordenen som et fokusområde, hvor der skal ske forbedringer.
- Socialstyrelsens vidensarbejde også fokuserer på at skabe let adgang til relevant viden om, handicap for kommunerne.
- Personale- og handicaporganisationerne tager initiativer til dialog, der kan nedbryde afstandene i opfattelser og gøre det nemmere at skabe gode resultater i fællesskab.

3. Mobilitet – den sammenhængende rejse

”Personligt ville jeg selv have svært ved at udføre mit job og få min hverdag til at hænge sammen, hvis jeg skulle bestille min transport to dage i forvejen”.

Formand for Det Centrale Handicapråd, Tue Byskov Bøtkjær, på sin blog, 11. marts, 2015

I Danmark skal det være let for mennesker med handicap at deltage i alle dele af samfundslivet og her spiller transport og mobilitet en stor rolle. Hvis man har et handicap og skal kunne komme på arbejde, deltage i forældremøder, være med i foreningsliv og besøge familie, kræver det, at man nemt kan bruge transportmidler som tog og busser. Derfor har vi sat fokus på mobilitet og at en rejse hænger sammen fra første planlægning, til køb af billet og skift mellem transportmidler. Desværre er der en del udfordringer, viser en undersøgelse vi har lavet af tilgængeligheden til transportudbydernes hjemmesider og -apps. Men der er heldigvis også sket forbedringer – for eksempel i form af kortere bestillingstid hos DSB.

Vi er afhængige af cykler, busser, bil, scootere, taxa, fly eller tog, så snart vi forlader vores hjem. Det gælder de fleste – handicap eller ej. Personlig mobilitet og en rejse, der hænger sammen, er altafgørende for, om personer med handicap kan tage del i samfundslivet. Det er svært at tage et arbejde, deltage i forældremøder, gå til sport, til lægen eller være med i foreningsarbejde, hvis mobiliteten ikke fungerer.

Derfor har vi i Det Centrale Handicapråd valgt at sætte fokus på sammenhængende mobilitet. Det er mere end tilgængelighed til de enkelte transportformer. Overgangene undervejs fra rejsen starter til den slutter, skal også være tilgængelige. Samtidig fokuserer vi på svage punkter i informationen, der skal gøre det muligt at planlægge rejsen. Oplysningerne skal være tilstrækkelige og tilgængelige.

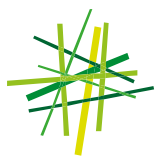
Som del af vores fokus på bedre mobilitet har vi opfordret transport- og bygningsministeren til at sørge for, at de rejsende har den information, de har brug for før og under rejsen. Det kan være spørgsmål som om der er elevator på stationen og om den er i drift og hvad afstanden mellem busholdeplads og togstation er.

Et andet sted, hvor der er brug for overblik, er ved individuel kørsel. Vi har undersøgt muligheden for, at borgere, der skal bestille individuel kørsel, kun skal bruge én indgang, uanset hvilken form for individuel kørsel, de har brug for.

Udfordringer – men også forbedringer

Når man tilslutter sig FN's handicapkonvention, skal man sørge for, at mennesker med handicap kan bevæge sig, så de får størst mulig uafhængighed. Deltagerstaterne skal sørge for, at mennesker med handicap kan færdes på måder og tidspunkter, de selv vælger, og prisen skal også være overkommelig.

Der er mange forskellige udfordringer på det danske transportområde, men der er også sket forbedringer: Blandt andet skal man nu først kontakte DSB 24 timer før afgang, hvis man skal have hjælp på turen. Tidligere skulle man kontakte DSB 48 timer før afgang. Målet er nå ned på 12 timer og til sidst to timer.

En gylden mulighed

Fra 1. januar 2015 skal alle EU lande lave en national strategi for, hvordan de vil prioritere tilgængeligheden til togstationer og tog. Det skyldes, at EU-Kommissionen og det Europæiske jernbaneagentur har revideret de tekniske specifikationer (TSI'er), der sørger for, at de europæiske jernbaner har samme tekniske standarder.

Vi mener, at handlingsplanen kan komme til at betyde en stor forskel for tilgængeligheden til togtransport. Men de nye krav gælder kun på togområdet. Vi mener, at der er en gylden mulighed for at se på overgangene til øvrige transportmidler, når man skal lave strategien. Derfor opfordrer vi transport- og bygningsministeren til at tage initiativ til en implementeringsplan for tilgængeligheden til de kollektive transportmidler, som ser på sammenhængen til de øvrige transportmidler.

Tilgængelighed til transporthjemmesider og -apps

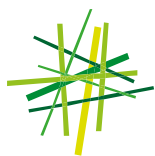
Både kollektive transportselskaber og taxi- og flyselskaber har flyttet en stor del af deres kommunikation til hjemmesider og apps, så kunderne nemt kan planlægge deres rejser. Men kan mennesker med handicap bruge de digitale løsninger? Vi har undersøgt tilgængeligheden til et udvalg af de transporthjemmesider og -apps, som danskerne bruger.

Desværre viser vores undersøgelse, at tilgængeligheden til hjemmesiderne er dårlig. De apps, vi har kigget på, er derimod godt tilgængelige undtagen en. Men det skyldes de underliggende programmer, som apps bliver bygget i, og ikke et bevidst valg fra udbyderne.

Vi har også kigget på muligheden for at finde information, hvis man har særlige behov som rejsende. Her klarer flyselskaberne sig bedst, togoperatørerne ligger i midten og de regionale trafikkselskaber ligger i bund. De undersøgte apps er alle designet til mainstream-brugere. Her kan man ikke finde særlige oplysninger, hvis man har behov for det.

Læs rapporten her: <http://www.dch.dk/Nyheder/transporthjemmesider-svært-mennesker-med-handicap>

Vi mener, at det er kritisk, hvis mennesker med handicap ikke kan bruge trafikoperatørernes digitale løsninger. Men heldigvis var alle meget lydhøre og gav udtryk for, at de vil arbejde på forbedringer, da vi fremlagde resultaterne af undersøgelsen for de virksomheder, vi har undersøgt på et seminar på IT-universitetet i juni.

På seminaret fortalte Maria Liisberg fra Institut for Menneskerettigheder om, at EU kommissionen er på vej med et forslag om at gøre den offentlige sektors websteder tilgængelige, som kan betyde yderligere krav fra EU på området.

Efterfølgende har Nordjyllands Trafikselskab set på muligheden for at gøre deres hjemmeside mere tilgængelig for mennesker med handicap og Movia er i gang med at udarbejde en ny hjemmeside, som kommer til at leve op til WCAG retningslinjerne for tilgængeligt webdesign.

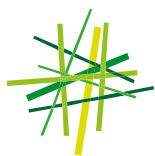
Individuelle kørselsordninger

En vigtig transportform for mange mennesker med handicap er de individuelle kørselsordninger. Ofte er det de samme vogne fra de regionale trafikselskaber, som kører mennesker med handicap uanset om det er kommunale eller regionale ordninger. Men der er forskellige indgang til ordningerne og det er administrativt tungt og forvirrende for den enkelte. Derfor foreslår vi en forenkling af reglerne, så der ikke er forskellige indgange til den samme ydelse, og så regler og kriterier er klare og logiske. Det er vi i dialog med trafikselskaberne om.

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Regeringen inddrager handicaporganisationerne tæt i hele processen med gennemførelsesplanen for EU-forordningen TSI PRM.
- Regeringen benytter lejligheden til at lave en samlet plan for, at hvordan flere kan bruge den offentlige transport på tværs af transportmidler. Vi anbefaler, at man sætter konkrete mål for, at mennesker med handicap får mulighed for at rejse mellem forskellige steder i landet. Planen bør også sikre, at systemer til billetbestilling og rejseplanlægning er tilgængelige.
- Der bliver arbejdet målrettet på at kortlægge relevant information om tilgængelighed til transportmidler, stationer med videre. Denne information bør formidles på forskellige platforme og indarbejdes i de planlægnings- og bestillingsværktøjer, som passagererne bruger, så det bliver enkelt og overskueligt at planlægge rejser med et handicap.

4. Inklusion i folkeskolen - målrettet opfølgning på problemer

"Ved at fokusere på og lære af de områder, eller de grupper, hvor inklusionen ikke går så godt, kan vi forbedre inklusionsarbejdet og gøre det til den succes, det kunne være. God inklusion skal opleves positivt for både lærere, forældre og ikke mindst det enkelte barn. Inklusion eller ej - hvert eneste barns trivsel og faglige udvikling er skolens vigtigste opgave".

Formand for Det Centrale Handicapråd, Tue Byskov Bøtkjær, på sin blog, 5. november 2015

I Det Centrale Handicapråd mener vi, at inklusion er en god idé, hvis rammerne er i orden for alle børn. Men god inklusion kan være svært at skabe, og der har desværre været flere eksempler på inklusion, der er gået skævt. Sammen med interesseorganisationen Skole og Forældre har vi lavet et projekt målrettet skolebestyrelserne om, hvordan de kan arbejde for god inklusion. Men det er også vigtigt at tage fat i det, der går galt. Vi opfordrer børne- og undervisningsministeren til at sikre, at der følges systematisk op på de grupper af børn, hvor der er flest dårlige eksempler.

Inklusion – ja tak!

Inklusion betyder, at alle elever er med. På undervisningsministeriets hjemmeside om inklusion.dk står:

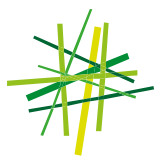
"Inklusion handler om barnets oplevelse af at være en værdifuld deltager i det sociale og faglige fællesskab, og det er centralt for at lære noget og for at udvikle sig. Alle børn og unge har brug for at indgå i et fællesskab med pædagoger, lærere og andre børn og unge. Inklusionstankegangen betyder et perspektivskifte fra det enkelte barn til fokus på det fælles".

På skoleområdet stammer begrebet fra Salamanca-erklæringen fra 1994 om børns ret til uddannelse uanset handicap.

Inklusionsprocessen i folkeskolen tog fart efter, at den tidligere regering og kommunerne aftalte, at 96 procent af alle elever skal modtage almindelig undervisning i 2015. I årene forinden var udviklingen gået den modsatte vej. Både stat og kommuner arbejder på skabe de rigtige rammer for, at flere elever kan blive i den almindelige skole. Siden er omkring 6.800 flere elever kommet til at gå i almindelig folkeskole. Det svarer til fem elever per skole i gennemsnit.

Vi i Det Centrale Handicapråd bakker op om inklusionen, hvis rammerne vel at mærke er i orden for det enkelte skolebarn. En inkluderende skole harmonerer med Danmarks ambition om at skabe et samfund, hvor flest muligt kan deltage. Og det er i tråd med FN's handicapkonvention. Der står blandt andet i konventionen, at Danmark skal sikre, at elever med handicap ikke udelukkes fra det almindelige uddannelsessystem på grund af handicap, og at der foretages rimelig tilpasning ud fra den enkelte elevs behov.

Vi mener, at vellykket inklusion i folkeskolen har et enormt potentiale for at skabe et mangfoldigt samfund, hvor flere er mere med i fællesskabet. Videnskaben bakker os også op: Et

forskningsreview, som Dansk Clearinghouse lavede i 2012, viste, at god inklusion gavner alle elever. Ikke kun eleverne med handicap.

Der findes tegn på, at inklusionen fungerer godt mange steder. SFI følger elevernes egne oplevelser af inklusion frem mod 2016. Den første spørgerunde blandt 9.000 elever fra 5. og 7. klasse i 2014 viser, at eleverne trives godt. Udgangspunktet for inklusion er altså ganske godt, men der er stadig udfordringer. Undersøgelsen viser for eksempel, at de inkluderede elever generelt trives dårligere end deres klassekammerater og deltager mindre i klassen både fagligt og socialt.

Der er desværre også en række eksempler på børn, der mistrives i folkeskolen og i nogle tilfælde slet ikke kommer i skole. Dårlig inklusion kan skade eleverne, og problemer med inklusionen skal vi tage meget alvorligt. Vi må aldrig acceptere mistrivsel "i inklusionens navn".

Inklusion i folkeskolen er inklusion i samfundet

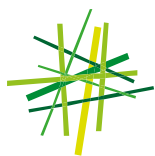
Som råd har vi gjort en indsats for, at inklusionen bliver vellykket. Frem til foråret 2015 har vi drevet projektet 'Forældre fremmer fællesskabet' med interesseorganisationen Skole og Forældre. Vores fokus har været på forældrene, da flere undersøgelser har vist, at de har blandede holdninger til inklusion. Undersøgelserne viser også, at forældrene er vigtige, når inklusionen skal lykkes. Kampagnen har kørt fra 2012 til 2015, og har modtaget 3,5 mio. kr. i støtte fra Ministeriet for Børn og Undervisning.

Vi har blandt andet lavet redskaber til, hvordan skolebestyrelserne kan inddrage forældrene i arbejdet med inklusion. Vi har lavet korte film og vejledninger om, hvordan man kan have en god dialog om inklusion. Se alle redskaber og den samlede kampagne på: www.inklusionsklar.dk.

Vores næstformand, Thorkild Olsen, formulerede vores bud på, hvordan inklusion bliver en succes i en kronik i Berlingske sammen med skoleeleverne og forældrenes organisationer. Læs kronikken i Berlingske af vores næstformand, Thorkild Olesen, formanden for Danske Skoleelever, Miranda Wernay Dagsson og formanden for Skole og Forældre, Mette With Hagensen: <http://www.b.dk/kronikker/inklusion-en-opgave-for-alle>

Hovedpointerne i kronikken er, at der er brug for en kommunal strategi for inklusionen, at skoleledelsen skal fastholde en målrettet udvikling og gå forrest, at lærere og pædagoger skal være veluddannede og opdateret på inklusion og at der skal lægges individuelle handlingsplaner for udfordrede elever. Forældrene kan hjælpe ved at omtale inklusionen åbent og konstruktivt og omtale klassekammerater med handicap med respekt.

Vi inviterede daværende undervisningsminister Christine Antorini på rådsmødet i april 2015 for at få en status på udviklingen og dialog om indsatsen. Her fortalte ministeren, at det er hendes vurdering, at det går fremad med inklusionen; Kommunerne gør relevante erfaringer og retter til, ministeriet støtter op med viden og praksisredskaber, alle parter kan tale sammen og er indstillet på at søge efter pædagogiske løsninger på udfordringerne. Hun var dog opmærksom på, at der er nogle kommuner og skoler, hvor det ikke går godt. Ministeren lagde vægt på, at inklusion kan lade

sig gøre, og at ministeriet forsøger at følge udviklingen og pengestrømmen, så midler, der spares på specialtilbud, kommer tilbage til folkeskolen.

En af ministerens pointer var, at det er vigtigt, at offentligheden får at vide, at inklusion i folkeskolen handler om inklusion i samfundet og senere på arbejdsmarkedet, og at opgaven omfatter os alle.

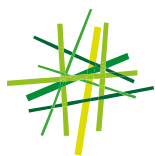
I forbindelse med regeringsskiftet i sommeren 2015 kom en udmelding fra den nye regering om at inklusionsindsatsen skulle til serviceeftersyn blandt andet for at sikre, at pengene følger børnene fra specialtilbud til almentilbud.

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Stat, kommuner og skoler følger tæt op på inklusionsindsatsen med det perspektiv, at mistrivsel og for lidt læring altid er uacceptabelt. Der skal reageres med handling på de problemer, der viser sig.
- Regeringens serviceeftersyn eller en selvstændig fokuseret undersøgelse afdækker, hvad der går galt i inklusionen af de grupper af børn, hvor der viser sig særlig store udfordringer. Så kommuner og skoler kan sætte systematisk ind med de rigtige tilbud til hvert enkelt barn.

Der også er en vedvarende opmærksomhed på specialtilbudene, så kvaliteten der bliver fastholdt og udviklet.

5. Adgang til beskæftigelse

”Det er en god forretning at få flere med handicap i beskæftigelse – hvis det vel at mærke er et arbejde, der passer til den enkelte og arbejdspladsen. Statistikkerne fra andre lande viser, at vi kan gøre det meget bedre.”

Formand for Det Centrale Handicapråd, Tue Byskov Bøtkjær, på sin blog, 30. april, 2015

Mange mennesker med handicap har svært ved at få job, og udviklingen går desværre den gale vej: Siden 2002 er andelen af mennesker med handicap i arbejdet faldet med syv procentpoint. I Det Centrale Handicapråd har vi vist, at der er en enorm gevinst ved, at flere mennesker med handicap får mulighed for at komme på arbejdsmarkedet. Hvis det skal lykkes, er der brug for klare mål og viden om, hvad der virker: Arbejdsgiverne og kommunen skal blive bedre til at samarbejde, jobcentrene skal have mere viden om handicap og specifikke måltal for, hvor mange med handicap, der skal i arbejde.

Arbejde er en central del af tilværelsen for de fleste. Derfor er det også en vigtig faktor for inklusion af mennesker med handicap. Desværre kigger vi langt efter en positiv udvikling i beskæftigelsen af personer med handicap:

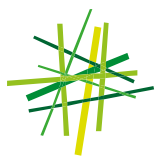
I 2012 havde 43,9 procent af alle med handicap i Danmark et arbejde, mens 78 procent af mennesker uden handicap var i job. Forskellen mellem de to grupper er den fjerdestørste i Europa. Der er altså rum for forbedring med en målrettet indsats.

De mange reformer på området berører vilkårene for mennesker med handicap, men beskæftigelsespolitikken mangler stort set en målrettet indsats i forhold til gruppen, påpeger Ph.d. Finn Amby, som har skrevet om beskæftigelsespolitik og jobcentrenes indsats for mennesker med handicap.

Stort potentiale for forbedring

Økonomisk giver det god mening at få flere med handicap i arbejde. I januar 2014 udgav vi rapporten ”Samfundsøkonomiske gevinster ved arbejdsmarkedsrettede indsatser for personer med handicap”, som COWI har udarbejdet for os. Rapporten viser blandt andet, at hvis én procent med handicap – omkring 6.000 personer - får et fleksjob frem for førtidspension i løbet af ti år, bliver resultatet en samfundsøkonomisk gevinst på omkring 3,3 milliarder kr. og en gevinst på de offentlige budgetter på knapt 1,6 milliarder kr. over ti år. Den samfundsøkonomiske gevinst bliver tre gange så stor, nemlig 10,1 milliarder kr., hvis de 6.000 personer med handicap kommer i almindelige jobs i stedet for på førtidspension. Den budgetøkonomiske gevinst bliver her på godt 5,9 milliarder kr. over ti år.

Det er enorme tal og et stort potentiale, som samfundet går glip af. Men nogle gange kan så lidt som 152 kr. til en lup, gøre forskellen mellem passiv forsørgelse og et fleksjob. Det viser et af eksemplerne fra Specialfunktionen Job & Handicaps pjece ’Kompensering med gevinst’ fra 2014.

Pjecen opstiller 25 regneeksempler på mennesker med handicap, der er blevet hjulpet til at blive på arbejdsmarkedet gennem personlig assistance eller hjælpemidler og beskriver, hvordan jobcentrene kan bruge de handicapkompenserende ordninger til at hjælpe mennesker med handicap til at blive på arbejdsmarkedet.

Læs pjecen her:

<http://bmhandicap.dk/upload/STAR/Subsites/Bmhandicap.dk/Files/Kompenserende-ordninger/Katalog%20-%20Kompensering%20med%20gevinst%20aug.%202015.pdf>

Handicapperspektivet mangler

Rigtig mange borgere på kanten af arbejdsmarkedet har et handicap. En undersøgelse fra analyse og rådgivningsfirmaet New Insight fra 2009 viser, at 94 procent af de ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere i Københavns Kommune havde et eller flere helbredsproblemer, som havde betydning for deres matchning.

OECD-rapporten Mental Health and Work Denmark fra 2013 viste, at én ud af tre på arbejdsløshedsunderstøttelse, hver anden på social bistand og næsten tre ud af fire på langsigtet sygedagpenge har enten en svær eller moderat psykisk sygdom.

Læs OECD-rapporten på: <http://www.bedrepsykiatri.dk/media/11853/mental-health-and-work-denmark-jpi.pdf>

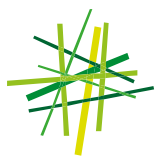
Men den store repræsentation af mennesker med handicap i gruppen på kanten af arbejdsmarkedet er ikke til at se i beskæftigelsespolitikken. Finn Amby viste i sin Ph.d.-afhandling "Målgruppen der forsvandt", at fokus på handicap er fraværende både overordnet i beskæftigelsespolitikken, og i jobcentrene.

Læs afhandlingen på: <http://www.cabiweb.dk/media/685929/maalgruppen-der-forsvandt.pdf>. En undersøgelse fra PTU (Landsforeningen Af Polio, Trafik og Ulykkesskadede) viser samtidig, at to tredjedele af de jobsøgende personer med handicap oplever, at jobcentrene ikke ved nok om deres jobmuligheder.

Mål gør en forskel

Umiddelbart vurderer vi, at der ikke er brug for flere reformer eller kompensationsordninger. Der er derimod brug for klare mål, retningslinjer og adgang til viden, så de kompensationsordninger, der allerede eksisterer, bliver brugt rigtigt. De gode erfaringer fra blandt andet beskæftigelsesprojekter, Specialfunktionen Job & Handicap og foregangsvirksomheder skal indarbejdes i jobcentrene.

Det var nogle af de pointer, vi formidlede til Carsten Koch-udvalget, inden udvalget udgav deres anden rapport i marts 2015. Her satte udvalget en god retning for indsatsen for borgere i udkanten af arbejdsmarkedet. Udvalget foreslår blandt andet, at beskæftigelsesindsatsen skal tættere på virksomhederne, fordi det er her, indsatsen virker bedst. Den virksomhedsrettede indsats skal styrkes med nye målrettede virksomhedstilbud, stærke incitamenter til at vælge

virksomhedstilbud, en styrket mentorordning og mere fokus på at samarbejde med virksomhederne og servicere dem, foreslår udvalget.

Carsten Koch udvalget har lagt vægt på, at der skal højere kvalitet og indhold i den tværfaglige indsats og større fokus på borgerens udvikling. Udvalget peger også på, at både arbejdsgivere og potentielle ansatte skal have meget nemmere ved at gå til kommunen.

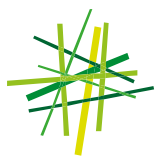
Folketingsvalget kom knap tre måneder efter, at udvalget havde afleveret sine anbefalinger til, hvordan vi får mennesker i udkanten af arbejdsmarkedet i gang. Vi håber, at det nye folketing husker de gode anbefalinger og bruger dem til at styrke beskæftigelsesindsatsen for de alt for mange mennesker med handicap, som ikke får chancen på arbejdsmarkedet. Det kræver, at politikerne fokuserer på udfordringer og løsninger i forhold til handicap og tør sætte nogle klare og ambitiøse mål.

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Regeringen sætter konkret fokus på udfordringerne for mennesker med handicap i beskæftigelsespolitikken som led i den generelle indsats for at få flere i arbejde. Et klart handicapperspektiv i beskæftigelsespolitikken skal styrke indsatsen for dem, der kan bidrage på arbejdsmarkedet. Samtidig skal der gøres op med de eksempler vi har set på udsigtsløse og belastende forløb i beskæftigelsessystemet.
- Regeringen som en start tager fat på de seneste anbefalinger fra Carsten Koch udvalget og skaber mere målrettet jobmatch med øget virksomhedsfokus og gør processen så enkel som muligt for virksomhederne.
- Regeringen giver reformen af fleksjob og førtidspension et serviceeftersyn med fokus på at skabe bedre adgang til fastholdelsesfleksjob og sikrer, at ressourceforløb iværksættes og virker efter hensigten og til gavn for borgeren.
- Kommuner og jobcentre forbedrer arbejdsgange og konkrete vurderinger, så borgerne får en målrettet indsats, som de selv har indflydelse på, og som passer til deres behov og realistiske muligheder på arbejdsmarkedet.

6. Ferie og hjælpebehov

”Retten til ferie er vigtig i sig selv. Men endnu vigtigere er det princip, der ligger bag. Kompensationsprincippet går ud på, at mennesker med handicap skal kompenseres for det, de ikke kan i udgangspunktet, så de så vidt muligt kan deltage på lige fod i samfundet.”
Formand for Det Centrale Handicapråd, Tue Byskov Bøtkjær, på Altinget.dk, 21. oktober, 2015

Alle har brug for at komme på ferie en gang i mellem. Det har mennesker med handicap, som bor på botilbud, også. Men fordi mennesker på botilbud kan have brug for hjælp for at kunne tage på ferie, er der desværre stor forskel på, hvor meget ferie kommunerne tilbyder, viser KL's egen undersøgelse. I nogle kommuner er serviceniveauet nul feriedage om året for mennesker, som bor på botilbud. I Det Centrale Handicapråd mener vi, at alle mennesker har ret til ferie. Det har to nye principafgørelser fra Ankestyrelsen for nyligt bekræftet. Nu arbejder vi for, at lovgivningen bliver mere tydelig omkring, hvor meget ferie med hjælp man har ret til.

Mennesker med handicap, som bor på botilbud, har også brug for at komme på ferie eller selvvalgte ture til fritidsaktiviteter. FN's handicapkonvention nævner ikke direkte ferie, men § 19 slår fast, at alle personer med handicap har lige ret til at leve i samfundet med samme valgmuligheder som andre.

Men hvordan ser virkeligheden ud? I 2014 gennemførte KL en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner om mulighederne for borgere i botilbud for at få ledsagelse til at komme på ferie, deltage i udflugter eller aktiviteter udenfor hjemmet.

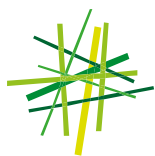
Læs undersøgelsen på: http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_70432/cf_202/KL-s_spørgeskemaundersøgelse_vedr.PDF

17 kommuner svarede, at serviceniveauet er 0 dage om året, når det kommer til borgernes mulighed for at deltage i fritidsaktiviteter og udflugter uden for bostedet. 10 kommuner har et serviceniveau på 1-5 dage om året. 75 kommuner har et serviceniveau, hvor borgerne kan tage på ferie i Danmark med hjælp. 12 kommuner har et serviceniveau, hvor det ikke er muligt. 50 kommuner har et serviceniveau, hvor man ikke kan tage sin støtte med på ferie til udlandet.

Tidligere har der været forvirring i kommunerne om egenbetaling i forbindelse med ferie eller andre aktiviteter for personer, der har brug for hjælp. I undersøgelsen skriver KL selv, at de mener, at kommunerne har stoppet den ulovlige praksis med at opkræve betaling fra borgerne til omkostningerne til ledsagelse. Til gengæld tyder undersøgelsen på, at nogle kommuner har draget den konsekvens af den manglende brugerbetaling, at de begrænser eller helt fjerner muligheden for ferie.

I permanent stuearrest

Vores formand har kritiseret det lave serviceniveau fra KL's undersøgelse i et debatindlæg i Jyllands-Posten fra december 2014 under overskriften "I permanent stuearrest?" Her skriver han, at det er normalt at holde flere ugers ferie i Danmark og også at bevæge sig uden for sit hjem til forskellige aktiviteter, man selv vælger. Den ret har man ikke, hvis man har et kognitivt handicap, har brug for hjælp og bor i den forkerte kommune, konstaterer han.

Vores formand stiller spørgsmålstegn ved, om kommunerne kan bestemme selv på så følsomt et område, hvis de lader det være op til regeringen eller Ankestyrelsens klagebehandling at vurdere om nul udflugtsdage eller feriedage er i orden.

Netop Ankestyrelsen er på det seneste kommet med to nye principafgørelser, som slår fast, at man *har* ret til ledsagelse på ferie i Danmark – i hvert fald i et vist omfang.

Det er opløftende i sig selv, mener vi. Men det er også vigtigt, hvordan Ankestyrelsen kommer frem til afgørelsen. Ankestyrelsen fremhæver nemlig at kompensationsprincippet om, at hjælpen skal kompensere for borgers nedsatte funktionsevne, gælder inden for serviceloven og tilføjer, at det altid skal ske på baggrund af en konkret og individuel vurdering.

Kompensationsprincippet betyder, at mennesker med handicap skal kompenseres for det, de ikke kan i udgangspunktet, så de så vidt muligt kan deltage på lige fod i samfundet. Princippet er helt grundlæggende, når man skal skabe lige muligheder for mennesker med handicap.

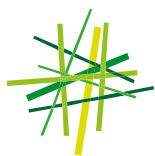
Læs Ankestyrelsens principafgørelse på Retsinformation:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=174521>

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Kommunerne i deres praksis og eventuelle serviceniveauer sikrer, at borgere med behov for hjælp får mulighed for at holde ferie.
- Ankestyrelsen og Social- og Indenrigsministeriet følger området tæt for at sikre, at personer i botilbud har mulighed for hjælp under ferie.
- Social- og Indenrigsministeriet tydeliggør retstilstanden, samt hvilket niveau der gælder på baggrund af Ankestyrelsens principafgørelse, så kommunerne og borgerne ved, hvad retten til ledsagelse på ferie i Danmark omfatter.

7. Demokratisk deltagelse

”Fratagelsen af stemmeretten er ikke kun problematisk for dem, det går ud over. Det er et grundlæggende demokratisk problem, fordi vi som samfund sender et signal om, at nogle borgere er demokratisk mindreværdige”.

Formand for Det Centrale Handicapråd, Tue Byskov Bøtkjær, i Hus Forbi 1. juni, 2015

Vi har arbejdet med demokratisk ligestilling i 2014 og 2015 og blandt andet sat fokus på, at mennesker under værgemål kan miste deres stemmeret som følge af handicap. Derudover har vi opfordret de politiske partier til at gøre deres valgmateriale tilgængeligt, så mennesker med handicap kan læse dem og følge den politiske debat. Vi har også sat fokus på valghemmelighed og demokratisk deltagelse i forbindelse med Folketingsvalget i juni.

Handicap og adgang til demokratiet

I Danmark har 1.917 mennesker under værgemål mistet deres stemmeret. Den mister man, hvis man er under værgemål efter lovens § 6, så andre bestemmer over ens økonomi. Det mener vi bør ændres. Ingen bør miste stemmeretten som følge af et handicap.

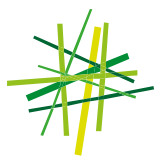
Fem borgere, som selv er underlagt værgemål og derfor hverken kan stemme ved folketingsvalg, kommunalvalg, regionsrådsvalg eller til EU parlamentet har lagt sag an mod staten ved de danske domstole. De ønsker at få prøvet deres sag og genvinde deres stemmeret. Vi følger disse sager tæt.

Problemet kom frem i lyset med Institut for Menneskerettigheders rapport fra 2012 og er blevet en principsag for os. Heldigvis ser det ud til, at der er en opblødning på vej: I regeringens lovprogram står, at man til februar vil fremsætte lovforslag om, at man kan bevare stemmeretten til kommunal-, regionsråds- og EU-valg, selv om man er under værgemål.

Stemmeretten er helt grundlæggende. Men der skal mere til for at deltage ligestillet i demokratiet. Man skal blandt andet kunne følge og deltage i den politiske debat og kunne afgive sin stemme hemmeligt og værdigt. Men her er desværre også udfordringer:

Vi synes, det er vigtigt, at politiske partier og myndigheder gør deres materiale, hjemmesider og offentlige møder lettilgængelige for personer, der for eksempel ikke kan se, høre eller gå. Det har aldrig været vigtigere i en tid, hvor mange politiske beslutninger berører vilkårene for mennesker med handicap.

I forbindelse med folketingsvalget i juni gennemførte P4 Vestjylland en rundspørge til partierne og spurgte efter tilgængeligt valgmateriale. Her var det kun Enhedslisten, der havde tænkt på vælgere med handicap og lavet tilgængeligt materiale.

Også valghemmeligheden er en udfordring. Har man et synshandicap eller et andet handicap, der forhindrer én i at læse stemmesedlen eller sætte krydset, skal man tydeligt give udtryk for, hvem man ønsker at stemme på over for de to personer, som man skal have med sig ind i stemmeboksen. Her bør findes bedre løsninger.

Demokratisk deltagelse på dagsordenen

Vi satte demokratisk deltagelse på dagsordenen i forbindelse med folketingsvalget i juni.

Vores formand medvirkede i P1 morgen og fortalte om konsekvenserne af at miste sin stemmeret, når man kommer under værgemål, havde et debatindlæg i Frederiksborg Amts Avis med direktør for Institut for Menneskerettigheder, Jonas Christoffersen, og satte spot på emnet i en af sine valgblogs.

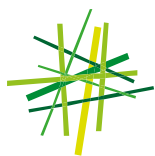
Vi har også haft historier i pressen om udfordringerne for blinde eller svagtseende, der skal sætte kryds på valgdagen og om mennesker med handicap, som har oplevet at blive afvist på valgstedet, fordi de valgtilforordnede ikke er godt nok inde i reglerne om at have en hjælper med inde i stemmeboksen.

Demokratisk ligestilling var et af temaerne på vores årsmøde i 2015 i anledning af 100-året for 1915-grundloven og kvindernes valgret. Et panel bestående af direktør for Institut for Menneskerettigheder, Jonas Christoffersen, ekspert i handicaphistorie, Birgit Kirkebæk, Ph.d. studerende Anne Engelst Nørgaard, formand for Danske Handicaporganisationer, Thorkild Olesen og formand for Det Centrale Handicapråd, Tue Byskov Bøtkjær diskuterede, hvordan vi kommer i mål med demokratisk ligestilling.

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Folketinget afskaffer fratagelsen af stemmeretten for personer under værgemål.
- Regeringen tager initiativer til at sikre, at flest muligt får muligheden for at afgive deres stemme uden hjælp.
- Regeringen, kommunerne og de politiske partier laver tilgængelige materialer, arrangementer med videre, så mennesker med handicap får bedre mulighed for at deltage i demokratiet.

8. Adgang til sundhed

"I Danmark dør vi ikke af muskelsvind – men af fejlbehandling på lokalsygehuse, der ikke har forstand på muskelsvind. Det er ulighed i sundhed, der er til at tage og føle på."

Sarah Gleerup i Politiken 14. november, 2014

Folketinget har besluttet, at mennesker med handicap skal have samme tilbud om sundhed som alle andre. Men sådan er virkeligheden desværre ikke: Mennesker med handicap er mere syge end andre, de lever mere usundt, og mennesker med psykisk sygdom eller udviklingshæmning lever kortere end andre uden handicap.

Vi ønsker, at sundhedssystemet bliver bedre til at modtage og behandle mennesker med handicap. I dag er mange lægeklinikker og andre sundhedstilbud utilgængelige, og behandlerne mangler grundlæggende viden om handicap, som kan være vigtigt i forhold til behandlingen.

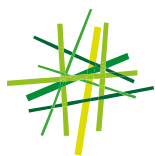
I 2012 vedtog Folketinget V 77 Om lighed i Sundhed for udviklingshæmmede. Her står blandt andet, at "... personer med handicap har ret til at nyde den højeste opnåelige sundhedstilstand uden diskrimination på grund af handicap" samt at "personer med handicap har ret til det samme udbud af sundhedsydelser af samme kvalitet, som gives til andre." med formuleringer lånt fra artikel 25 fra FN's handicapkonvention.

Desværre er der store uligheder på sundhedsområdet, når det kommer til mennesker med handicap. Som gruppe har mennesker med handicap dårligere helbred, dårligere trivsel og en væsentlig mere usund livsstil end resten af befolkningen, og personer med psykisk sygdom eller udviklingshæmning lever væsentlig kortere end andre, viser nye rapporter fra Statens Institut for Folkesundhed, som udkom i maj 2014.

Læs rapporten Sundhedsprofil for voksne med helbredsrelateret aktivitetsbegrænsning og fysisk funktionsnedsættelse her: <http://www.sum.dk/Aktuelt/Nyheder/Lighed-i-sundhed/2014/Maj/~media/Filer%20-%20dokumenter/Handicappede-2014/Sundhedsprofil%20for%20voksne%20med%20helbredsrelateret%20aktivitetsbegr%C3%A6nsning%20og%20fysisk%20funktionsneds%C3%A6ttelse.ashx>

Læs rapporten Sundhedstilstanden blandt voksne med udviklingshæmning her: <http://www.sum.dk/Aktuelt/Nyheder/Lighed-i-sundhed/2014/Maj/~media/Filer%20-%20dokumenter/Handicappede-2014/Sundhedstilstanden%20blandt%20voksne%20med%20udviklingsh%C3%A6mning.ashx>

Da rapporterne udkom, fik vi besøg af forskningsleder Knud Juel fra Institut for Folkesundhedsvidenskab ved Syddansk Universitet som fortalte os om sundhedsrapporterne på vores septembermøde i 2014 og vores formand skrev et blogindlæg med opfordring til at fokusere sundhedsindsatsen for mennesker med handicap.

Læs blogindlægget her: http://www.dch.dk/formanden_mener/sundhed-b%C3%B8r-v%C3%A6re-alle

Forebyggelse slår ikke igennem ved handicap

Problemet er delt i to. Forebyggelse af sygdom slår ofte ikke igennem hos mennesker med handicap som psykisk sygdom og udviklingshæmning. Det resulterer i øget dødelighed:

En nordisk undersøgelse fra 2013 viste, at mennesker med alvorlige psykiske lidelser dør 15-20 år før mennesker uden psykisk sygdomme. En stor andel af overdødeligheden skyldes, at mennesker med psykiske lidelser får dårligere behandling for fysiske sygdomme, at deres medicin øger risikoen for blandt andet hjertekarsygdomme og diabetes og at mennesker med psykisk sygdom typisk har en usund livsstil.

Læs rapporten fra Vidensråd for forebyggelse på: <http://www.vidensraad.dk/content/psykisk-sygdom>

At mennesker med psykiske sygdomme får dårligere behandling for fysiske sygdomme bekræftes at en ny undersøgelse, som viser, at 87 procent af beboerne på fire socialpsykiatriske bosteder har ubehandlede eller oversete symptomer på fysiske sygdomme. Mange har symptomer på kræft. Speciallæge i almen medicin, Niels Rokkjær, som står bag undersøgelsen, kalder selv resultaterne "horrible".

Kræft er også et kendt problem hos mennesker med udviklingshæmning, som i gennemsnit lever 14 år kortere end resten af befolkningen. Det så vi i 2011, da Socialt udviklingscenter SUS offentliggjorde en undersøgelse af kræft hos mennesker med udviklingshæmning. Den viste, at kræft hos mennesker med udviklingshæmning ofte bliver opdaget for sent og at sundhedsvæsenet ikke er forberedt på at behandle patienter med mentale handicap.

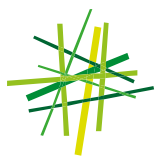
Læs undersøgelsen på: <http://www.sus.dk/wp-content/uploads/udviklingshaemet-og-kraeftramt-erfaringshaefte-2.pdf>

Sundhedssystemet er ikke klar til mennesker med handicap

Den anden del af problematikken med handicap og sundhed er, at sundhedssystemet ikke altid er klar til at behandle patienter med handicap. Lokalerne hos lægen, fysioterapeuten, tandlægen eller psykologen er ofte utilgængelige for bevægelseshæmmede, og sundhedspersonalet kan mangle viden om og retningslinjer for, hvordan de skal håndtere problemstillinger om personer med handicap.

Den tidligere regerings handicappolitiske handlingsplan satte fokus på at løfte sundhedstilstanden blandt mennesker med handicap og på at løse nogle af problemstillingerne i undersøgelseerne fra Statens Institut for Folkesundhed. Parterne på området blev enige om at gentage de to undersøgelser efter fire år og at fysisk handicappede og mennesker med udviklingshæmning i mellemtiden skulle tænkes ind i initiativerne i den daværende regeringens sundhedsstrategi. Det gælder især målrettede sundhedstjek, fast tilknyttede læger på bostederne og patientinddragelse.

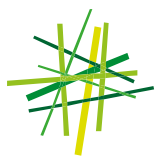
Sundheds- og Ældreministeriet oplyser, at der er oprettet en pulje på 12 millioner, som blandt andet skal give mennesker med handicap i fire kommuner mulighed for at få et lægetjek frem til 2017.

Læs mere om puljen på: <http://www.sum.dk/Aktuelt/Nyheder/Lighed-i-sundhed/2015/Marts/Ny-pulje-skal-loefte-handicappedes-sundhed.aspx>

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Regeringen og kommunerne målretter forebyggelsestiltag til udsatte grupper af personer med handicap.
- Regeringen og regionerne udarbejder en plan for mainstreaming af handicap i sundhedssystemet, for at sikre, at sundhedssystemet er klædt på til at behandle personer med handicap, og tage relevant og fagligt forsvarligt hensyn til de specialsituationer, der kan opstå i samspillet mellem et handicap og behov for behandling af andre grunde.

9. Holdningsstrategi

”Det der nedbryder fordomme og flytter holdninger er, at vi har berøring med hinanden i det daglige og i det nære”.

Simon Holmgaard i DCH’s kampagne på tagdel.dk, september 2015

I Det Centrale Handicapråd mener vi, at det er vigtigt at bekæmpe fordomme om handicap. Da fordomme har stor betydning for, hvilke muligheder mennesker med handicap møder. Til nytår afleverer vi en strategi til regeringen om, hvordan vi bekæmper fordomme om mennesker med handicap. I forbindelse med strategiarbejdet har vi lavet forskellige undersøgelser og projekter for at se, hvad der giver de bedste resultater. Vi har blandt andet ladet unge mennesker med handicap møde kunstnere, sendt unge med handicap ud på skolerne for at se, om man kan ændre børns holdninger til handicap og lavet en stor undersøgelse om danskernes holdning til handicap.

Fordomme og forskelsbehandling har stor indflydelse på livet for personer med handicap. Artikel 8 i FN’s handicapkonvention handler om at bekæmpe stereotyper, fordomme og skadelig praksis i forhold til personer med handicap.

I Det Centrale Handicapråd mener vi, at det er vigtigt at gøre noget ved usikkerhed og fordomme. De kan have stor indflydelse på de muligheder, man får, når man har et handicap.

Holdninger påvirker handlinger

Spørger man danskerne, har de fleste generelt positive holdninger til mennesker med handicap. Men forbeholdene viser sig, når man spørger til konkrete situationer: 36 procent ønsker for eksempel ikke at sidde på en café, hvor der sidder en spastiker eller en udviklingshæmmet ved nabobordet. Gælder det en længere togtur, så er tallet helt oppe på 60 procent. Og en engelsk undersøgelse viser, at 20 procent af de 18-34 årige englændere bevidst har undgået en samtale med en person med handicap.

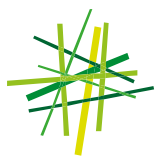
Afstandstagen skyldes ikke nødvendigvis ond vilje, men er som oftest udtryk for usikkerhed om, hvordan man skal forholde sig til en person med handicap.

Der er mange ting, som kan være med til at ændre folks opfattelse af mennesker med handicap. Grundlæggende er det vigtigt med en større bevidsthed omkring, at mennesker med handicap er en del af samfundet på lige fod med alle andre. Det kræver synlighed – lige fra på arbejdspladserne og i foreningslivet over uddannelserne til medierne.

Strategi skal flytte holdninger

I Det Centrale Handicapråd har vi fået til opgave at udvikle en strategi for, hvordan man kan nedbryde fordomme og fremme et mere ligeværdigt møde mellem mennesker med og uden

handicap. Denne holdningsstrategi er finansieret gennem Satspuljen og skal afleveres til regeringen ved udgangen af 2015. Arbejdet med holdningsstrategien har fyldt meget i vores arbejde det seneste år. I forbindelse med arbejdet har vi iværksat forskellige analyser og projekter for at afdække, hvor vi får den største effekt ved at sætte ind.

Kunstneriske Blikke

Projektet Kunstneriske blikke på en hverdag med handicap blev gennemført i starten af 2015 i samarbejde med bureauet Fremtidsfabrik. Projektet bestod af to dele. Et antropologisk interaktionsstudie, hvor vi fulgte tre unge med handicap og de interaktioner, de havde med folk omkring sig. Og et kunstprojekt, hvor tre unge kunstnere var sammen med en ung med handicap en hel dag og derefter formidlede mødet gennem deres kunst. Kunstværkerne blev afsløret til en fernisering i Dome of Visions den 12. februar 2015.

Se video fra ferniseringen: <https://www.youtube.com/watch?v=O3RPrX1hO2A>

Projektet havde flere interessante konklusioner, som vi tager med os i strategiarbejdet. Blandt andet blev det bekræftet, at det personlige møde er vigtigt for at flytte holdninger, og at der næsten altid vil være berøringsangst tilstede, når personer med og uden handicap møder hinanden. Men berøringstangsten behøver ikke nødvendigvis at være negativ - det afgørende er, hvordan vi vælger at forholde os til den. Faktisk kan den ligefrem være positiv i den forstand, at den spænding, der ligger i berøringstangsten, kan vække en nysgerrighed og interesse over for mennesker med handicap.

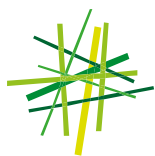
Ny viden på trapperne

'Holdninger til handicap' var også et hovedtema til vores årsmøde i starten af februar. Vi fik blandt andet indblik i, hvilke fordomme deltagerne til årsmødet oplever på grund af deres handicap, og årsmødet blev brugt som platform til at præsentere en pilotundersøgelse om holdninger til mennesker med handicap. Pilotundersøgelsen er første led i en stor undersøgelse, som vi har fået udarbejdet af analysefirmaet Incentive i samarbejde med den daværende Antidiskriminationsenhed i Ankestyrelsen. Formålet er at kortlægge danskerne holdninger til handicap generelt, men også at vise, hvilke holdninger mennesker med handicap selv har til andre med et handicap. De endelige resultater ligger klar i efteråret.

Arbejdet med holdninger fortsatte på Folkemødet, hvor vi afholdt vi et "udviklingslaboratorium". Her udviklede personer fra arbejdsmarkedet, foreningslivet og uddannelsesverden nye idéer til, hvad der kan flytte holdninger til mennesker med handicap. Idéerne er siden blevet suppleret med ny inspiration og endnu flere forslag, der kom ind til vores digitale høring på platformen tagdel.dk i efteråret.

Se høringen på Tagdel.dk her: <http://tagdel.dk/profiles/flyt-holdninger-til-handicap>

Vi har også fået udarbejdet et studie af Rådgivende Sociologer, der fokuserer på holdninger i et teoretisk perspektiv, samt mere konkret peger på, hvad der kan ændre holdninger til mennesker med handicap. Og sidst, men ikke mindst, har vi indgået et samarbejde med Sammenslutningen af

Unge Med Handicap, hvor unge frivillige i løbet af efteråret har holdt workshops i 8. og 9. klasser for at undersøge, hvad der kan flytte de unges holdninger til mennesker med handicap.

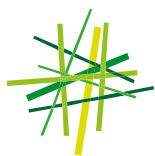
Efteråret går med at kvalificere og renskrive holdningsstrategien ud fra den nye viden og de mange input, vi har indsamlet i løbet af året.

Læs mere om holdningsstrategien: <http://dch.dk/content/holdningsstrategi>

Vi anbefaler

Det Centrale Handicapråd anbefaler, at:

- Regeringen, statslige myndigheder og styrelser, kommuner og regioner, institutioner, virksomheder og organisationer gør en indsats for at mindske berøringsangst og fordomme over for mennesker med handicap, herunder gennemfører anbefalingerne fra strategioplægget.

10. Årsmøde 2015

”Når vi lærer hinanden at kende, så ser vi ikke det, der afviger fra normen, men vi ser et menneske”.

Daværende minister for børn, ligestilling, integration og sociale forhold, Manu Sareen, på Det Centrale Handicapråds årsmøde, 3. februar 2015.

Vi holdt vores første årsmøde i februar 2015 med 250 deltagere, der blandt andet var eksperter, private, politikere og medlemmer af kommunale handicapråd. Vores plan er, at lave et årligt møde hvor vi kan sætte væsentlige handicapemner på dagsordenen. I år var emnet adgang til demokrati og en status på, hvor vi står med hensyn til holdninger til handicap.

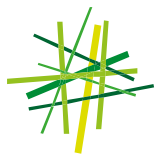
Vi har valgt at starte en tradition med årsmøder som en årlig anledning til at sætte væsentlige emner på dagsordenen. Vi holdt vores første årsmøde tirsdag den 3. februar på Nyborg Strand.

På vores første årsmøde ønskede vi at give deltagerne og os selv inspiration til vores arbejde og viden om demokratisk ligestilling og holdninger til mennesker med handicap. Vi valgte en form med mange oplæg fra forskellige perspektiver, så den kunne give deltagerne en god og interessant belysning af demokrati og holdninger. I løbet af dagen fik deltagerne mulighed for at tage stilling til en række spørgsmål om handicap, fordomme og holdninger gennem et afstemningssystem, så vi løbende kunne tage temperaturen på temaerne. Der var både ros til afstemningssystemet og ønske om, at deltageren kunne komme mere i dialog med oplægsholderne. Vi tager begge holdninger med i vores planlægning af næste årsmøde.

I Danmark forventer vi, at alle har lige adgang til demokratiet, men det gælder ikke altid mennesker med handicap. Til årsmødet så vi på, hvordan begrænsningerne i den demokratiske deltagelse for mennesker med handicap hænger sammen med selve opfattelsen af handicap. Der var oplæg ved Ph.d. studerende, Anne Engelst Nørgaard, som forsker i demokrati og ekspert i handicaphistorie, Birgit Kirkebæk.

På årsmødet gjorde vi status på, hvor vi står med hensyn til holdninger til handicap. Daværende socialminister Manu Sareen talte om, hvorfor holdninger er vigtige. Stand-up komiker Jonas Brøndum fortalte om sit liv og de fordomme, han møder som spastiker og vi offentliggjorde de første resultater fra en undersøgelse om holdninger til mennesker med handicap, som vi har lavet sammen med Ankestyrelsens daværende Antidiskriminationsenhed.

Som afslutning på årsmødet præsenterede vi forskellige tiltag, der alle forsøger at nedbringe og ændre fordomme og holdninger til mennesker med handicap. Sarah Glerup, cand.mag. i film- og medievidenskab fortalte om mediernes betydning for holdninger. DR's sportschef, Jacob Kwon, og kommende reporter til de Paralympiske Lege, Anders Kolbo, gav et indblik i DR's strategi for dækningen af de Paralympiske Lege. Sigrid Stilling Netteberg, næstformand i Sammenslutningen af

Unge Med Handicap SUMH, og Anna Wandel-Petersen fra LGBT Ungdom fortalte om, hvordan de sætter fokus på normer for at tydeliggøre, hvad vi ubevidst opfatter som "rigtig" og "forkert". Dagens sidste taler var næstformand i forældreinteresseorganisationen Skole og Forældre, Finn Juel Larsen. Han gav sit bud på vellykket inklusion.

Vi håber, at vores årsmøde kan blive et forum for inspiration for interesserede aktører på handicapområdet, hvor man kan få perspektiv på de emner, vi sætter fokus på.

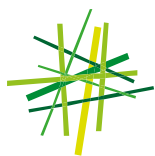
Læs om årsmødet 2015:

<http://www.dch.dk/content/%C3%A5rsm%C3%B8de-2015>

Næste årsmøde er tirsdag 2. februar 2016. Sæt kryds i kalenderen:

Læs mere om årsmødet 2016 på:

<http://www.dch.dk/Nyheder/hvordan-skaber-vi-resultater-i-fremtidens-handicappolitik>

11. Hvem er Det Centrale Handicapråd?

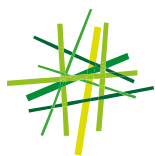
Vi er et uafhængigt råd under staten, som har til opgave at vurdere samfundsudviklingen i lyset af FN's handicapkonvention. Vi bruger vores fælles erfaring til at rådgive regering, Folketing og myndigheder om handicap.

Vi er et uafhængigt, statsligt råd som vurderer samfundsudviklingen ud fra FN's handicapkonvention. Vi har en formand, 16 medlemmer og to observatører. Medlemmerne kommer fra handicaporganisationerne, KL, Danske Regioner, Statens Byggeforskningsinstitut, Boligselskabernes Landsforening, LO, Danmarks Arbejdsgiverforening, Dansk Industri, IT-universitetet og Danmarks Pædagogiske Universitetskole.

Vi har alle forskellig baggrund, viden og erfaringer, som vi bruger i arbejdet for et inkluderende samfund med plads til alle. Vores overordnede mål er, at mennesker med handicap bliver inkluderet, har adgang til alle dele af samfundet og ikke møder fordomme.

Alle medlemmer er udpeget af socialministeren. Observatørerne kommer fra Institut for Menneskerettigheder og Social- og Indenrigsministeriet. De skal sørge for, at vi overvåger FN's handicapkonvention på den bedste måde.

Vores opgave er også at rådgive regeringen, Folketinget og myndighederne om handicap.

12. Hvordan arbejder vi?

I Det Centrale Handicapråd arbejder vi for at mennesker med handicap kan være del af samfundet som alle andre. For at nå derhen bruger vi dialog med vores omverden og forsøger at skabe forandring inden for udvalgte emner. I år har det blandt andet været holdninger til handicap, inklusion i folkeskolen og mobilitet.

Vi arbejder for et mangfoldigt samfund, hvor mennesker med handicap kan deltage på lige fod med andre. Ud over rådgivning bruger vi dialog. Vi samler de centrale aktører på området og sætter handicappolitiske spørgsmål på dagsordenen. Vi inviterer gæster med viden og indflydelse på området til møder og går i dialog med dem.

Vi går også i dialog i medierne og formidler vores budskaber og inviterer til diskussion.

Vi tager også dialogen på Facebook, twitter og LinkedIn.

Sociale medier giver os mulighed for at få feedback på de emner, som vi arbejder med. For eksempel skriver formanden en blog, hvor han kommenterer aktuelle ting på det handicappolitiske område. Vi deler bloggen via vores sociale kanaler og lytter til de kommentarer, folk kommer med.

Vores formål er at opnå en konstruktiv dialog, hvor forskellige holdninger kommer i spil og bidrager til reelle forandringer i samfundet.

Deltag i debatten på de sociale medier – vi glæder os til at høre jeres synspunkter!

['Synes godt om' rådet på Facebook.](#)

[Følg os på Twitter.](#)

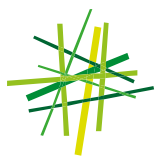
[Følg os på LinkedIn.](#)

Vigtige temaer for rådets arbejde

Vores arbejde er bygget op omkring temaer, som vi synes er vigtige for at skabe bedre forhold for mennesker med handicap.

I 2014-2015 har vi blandt andet arbejdet med temaerne:

- [Holdninger <link>](#)
- [Medborgerskab <link>](#)
- [Inklusion i folkeskolen <link>](#)
- [Mobilitet <link>](#)
- [Handicap i medierne <link>](#)

13. Presse

I Det Centrale Handicapråd forsøger vi at sætte handicap på dagsordenen. Det indebærer, at vi forsøger at få medierne til at skrive om mennesker med handicap, så politikerne og folk i Danmark ved, at mennesker med handicap kan og vil bidrage til samfundet. I år har vi blandt andet været i medierne om den udprægede mangel på mennesker med handicap på tv og film og om at fordomme om handicap koster samfundet dyrt.

Hvis vi skal flytte holdninger om handicap og være med til at skabe bedre forhold for mennesker med handicap, så skal vi også i medierne. Meget af samfundsdebatten foregår her og det kan være en effektiv måde at nå politikerne, interessenterne, mennesker med handicap selv og den brede befolkning på.

Nogle af de sager vi har været i medierne med i 2014 og 2015 har været, at vi savner mennesker med handicap på film og i tv (Politiken og P1 Eftermiddag) og at fordomme om handicap koster samfundet milliarder (Berlingske).

I forbindelse med Folketingsvalget satte vi fokus på mennesker med handicap og adgang til demokratiet i pressen blandt andet med historier om de 2.000, som mister stemmeretten fordi de er under værgemål og på blindes adgang til at stemme hemmeligt.

Vi står også bag en undersøgelse om at mennesker med handicap kan have svært ved at bruge transportselskabernes hjemmesider og apps. Den kom vi i radioen og i fagmagasiner med.

Vi forsøger at præge dagsordenen i medierne og påvirke journalisterne til at tage handicapvinkler op eller til at skrive om emner, som har stor betydning for mennesker med handicap. Vi kommenterer også på aktuelle historier og kommer med forslag til, hvordan man kan lave bedre eller alternative løsninger. Hvis vi kan, viser vi det med et godt eksempel, vi kender.

Rådets formand, Tue Byskov Bøtkjær, har også deltaget aktivt i handicapdebatten, hvor han har givet sine bud på, hvordan vi opnår et samfund med lige muligheder for alle. Nogle af de sager og debatter, formanden har kommenteret, er at mennesker under værgemål risikerer at miste stemmeretten, når de får en værge eller handicapidræt som en ligeværdig del af den samlede idræt. Det er blevet til 14 debatindlæg fra formandens side i løbet af året. Hertil kommer en række blogindlæg på vores hjemmeside, hvor formanden kommenterer aktuelle ting på den handicappolitiske dagsorden.

- Vi var i medierne 170 gange fra august 2014 til juli 2015.
- Vi blev citeret i både dagblade, regionale- og lokalaviser, fagblade, TV, radio og på nettet.
- 14 gange har vi haft egne indlæg i medierne.

(Kilde: Infomedia og egne registreringer)